

1977

25 anys després

L'Onze de Setembre i el Nou d'Octubre de 1977 van tenir lloc, a Barcelona i a València, respectivament, les dues més grans manifestacions de la transició. Una explosió democratitzadora, autonomista i fins i tot sobiranista que posava entre les cordes un estat la màxima aspiració i preocupació del qual va ser de mantenir-ne la unitat.

L'any 1977 va ésser decisiu per a la configuració del futur polític d'Espanya i del que aleshores s'anomenava, amb tota naturalitat, Països Catalans. Les eleccions del 15 de juny van demostrar que l'hegemonia de la UCD a Espanya, amb 165 diputats enfront dels 118 del PSOE, tenia certs forats. Deixant ara de banda el triomf del PSOE a Andalusia i del PNB a Euskadi, a Catalunya i al País Valencià la victòria dels partits d'esquerra i nacionalistes va aigualir, fins a cert punt, els plans governamentals per passar del franquisme a la democràcia sense una ruptura real. Al País Valencià els 16 escons obtinguts per la suma dels diputats del PSOE (13), el PCPV (2) i el PSP-US (1) deixava en minoria els 11 de la UCD i l'únic representant que va aconseguir AP. Tanmateix, al País Valencià, com a les Illes Balears (on la UCD va obtenir 4 escons contra els 2 del PSIB-PSOE), cap partit específicament nacionalista obtingué representació parlamentària, ja que el PSPV i la UDPV només van recollir uns 77.000 vots entre tots dos. Aquesta és, d'entrada, una de les grans diferències amb la situació de Catalunya, perquè al Principat, als 15 diputats de la coalició Socialistes de Catalunya (PSC-PSOE) i els 8 del PSUC, s'hi sumaren els 11 del Pacte Democràtic de Catalunya -CDC-EDC-PSC (R)- i Heribert Barrera, que fou elegit per la coalició Esquerra de Catalunya. La UCD, tot i esdevenir la tercera força política de

Catalunya, només va treure 11 diputats, als quals cal afegir, per arrodonir el panorama dels partits catalans, els 2 de la UC-DCC d'Anton Canellas i el solitari escó que va anar a parar a mans d'AP.

Tot i així, és innegable que tant al País Valencià com a Catalunya els partits partidaris de l'autonomia havien consolidat les seves posicions. Fou, doncs, en aquest context que l'Onze de Setembre i el Nou d'Octubre de 1977 van tenir lloc, a Barcelona i a València, respectivament, les dues grans manifestacions que posaren de manifest l'explosió democratitzadora i autonomista que omplí els carrers d'ambdues ciutats. Avui ja sabem que el passeig de Gràcia de Barcelona no va acollir un milió de persones i que per la plaça de Sant Agustí i pels carrers adjacents de la capital del Túria tampoc no va manifestar-s'hi el mig milió de persones que s'ha dit. Però la mitificació del nombre de manifestants reflecteix un fet que sí que era cert: l'empenta dels partidaris de la llibertat, l'amnistia i l'autonomia, a més de l'absolut clima festiu que va presidir aquelles dues desfilades quan encara hi havia presos polítics. Cal no oblidar, per exemple, que la llei d'amnistia no va ser promulgada fins el 15 d'octubre d'aquell mateix any, o sigui, al cap de poc temps de la celebració d'aquelles dues manifestacions. Però el que va passar amb l'amnistia ens fa veure la lenta evolució de l'escenari polític durant la transició i, també, la precarietat de les

victòries. I és que si l'indult que el rei va concedir el 25 de novembre de 1975 estava destinat a consolidar la figura del monarca i lligar la monarquia, com es deia en el preàmbul del decret, amb "*la Paz de que ha disfrutado Espana en las últimas cuatro décadas*" i a retre "*homenaje a la memoria de la egregia figura del Generalísimo Franco*"; cosa que també feia el reial decret de llei d'amnistia de 30 de juliol de 1976, si bé en aquest cas no es feia esment al general Franco; la llei d'amnistia de 1977 fou l'única aprovada per un parlament elegit democràticament. I tot i així, aquesta amnistia no va restituir el patrimoni espoliat als partits i sindicats republicans ni va comportar una amnistia laboral ni tampoc va incloure els militars de la UMD exclosos de l'exèrcit.

La presa pacífica del carrer a Barcelona i a València no va aconseguir, doncs, dissipar les incerteses que planaven en tot el procés de canvi polític. I al País Valencià, a més, el debat sobre la institucionalització autonòmica, que es va fer sense poder recórrer a cap precedent històric, provocà una forta divisió en el si del valencianisme democràtic, com es va fer palès en l'aplec del Puig i en els Premis Octubre d'aquell any. Passat el temps, com diu l'escriptor i periodista Adolf Bertran, explicar l'explosió dels conflictes identitaris valencians des dels excessos i els radicalismes del nacionalisme polític i cultural del moment és tan desencertat com atribuir-los a una simple manipulació informativa orquestrada des del poder: "ni una explicació ni l'altra –escriu en el seu recent llibre *Els temps moderns*– arriben a copsar satisfactoriament les dimensions històriques d'aquell episodi, quan un país, de sobte, convulsament, va començar a existir." A parer meu, tanmateix, encara no és possible descobrir les giragonses que van capgirar allò que, a partir de 1976, havia quallat en l'imaginari d'una gran majoria de catalans i valencians. En el fons, la inquietud política que havien provocat els resultats electorals de 1977, que afiguraren una Catalunya i un País Valencià d'esquerres i una Euskadi nacionalista, va condicionar molt les negociacions posteriors. De vegades s'oblida que segurament hi va haver una

LLIBERTATS AMNISTIA

ESTATUT D'AUTONOMIA

11

SEPTEMBRE

diada nacional de catalunya

**concentració marxa al Passeig de Gràcia
entre Diagonal i Gran Via, a les 5 de la tarda**

**TORNAREM A LLUITAR
TORNAREM A SUFRIR
TORNAREM A VÈNCER**

(PRESIDENT LL. COMPANYYS)

La convocatòria de l'Onze de Setembre de 1977 va incidir, com ho palesa el cartell de la manifestació de Barcelona, en la tríade d'un lema clarament reivindicatiu i prosobiranista.

“La transició va ser el tot o res de la monarquia, i tantes altres renúncies”

relació molt més important del que s'està disposat a admetre entre l'anomenada "Operació Tarradellas" i la fúria que va anar adquirint la "Batalla de València". La utilització de Tarradellas com a factor d'aglutinament dels sec-

tors més lligats al règim per aturar l'hegemonia d'esquerres a Catalunya és un fet, de la mateixa manera que també és cert que Tarradellas va esdevenir, paradoxalment amb la complicitat de les esquerres catalanes i valencianes, el mur

Què queda de la transició?

Després de vint-i-cinc anys de les grans manifestacions populars del 1977, comença a ser ben fàcil fer una revisió crítica del que queda d'aquella transició tan llargament esperada i que havia creat tantes expectatives de canvi polític a les generacions que ara tenen més de quaranta i pocs anys. Ara bé, que sigui fàcil no vol dir que sigui habitual. No s'ha d'oblidar que, en bona part, encara ens governen els que van protagonitzar la transició i que, en conseqüència, és lògic que prefereixin que se'n parli poc.

Des del meu punt de vista, que admeto que potser és una perspectiva incompleta, però que en canvi crec que en allò que afirmar es basa en la força dels fets, destacaria les quatre principals herències que devem a la transició. En primer lloc, n'hem heretat una gran desil·lusió pels resultats aconseguits. Una desil·lusió que, en la intimitat, reconeixen fins i tot els que hi van participar. No ens hem d'enganyar: el que s'havia previst no era això que tenim. El 1977 ningú no demanava ni una Espanya de les autonomies que acabés

sent un model merament regionalista, ni tan sols es pensava en un regne d'Espanya amb una monarquia populista, cara i irrellevant com és la que tenim ara. Polítics tan conservadors pel que fa a la lleialtat constitucional al regne d'Espanya com Jordi Pujol s'han passat els darrers vint anys lamentant les lectures restrictives de la Constitució i l'Estatut i queixant-se de la incomprensió respecte a la dimensió nacional del nostre projecte de país. O, per posar un altre fet més rellevant que no sembla, hi ha una coincidència completa en els analistes —uns aplaudint-ho i altres lamentant-ho, és clar— en què la distància entre els territoris dels Països Catalans ara és, en tots els camps, més llunyana que el 1977, quan la majoria de partits catalans mantenien entre els seus objectius la integritat d'allò que ara —és cert, les poques vegades que s'hi refereixen— en diuen “les terres de parla catalana”, expressió que té tanta força política com dir “les terres que conreen la carxofa”.

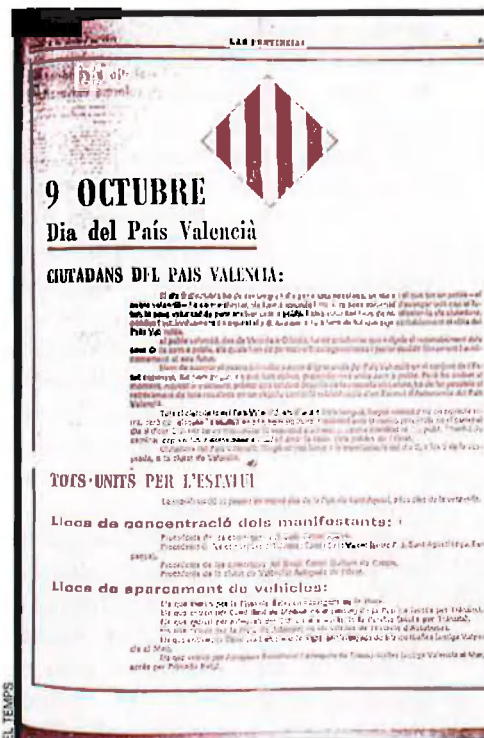
En segon lloc, de la transició queda una mala memòria, una memòria con-

fusa i equívoca, astutament mitificada per emmascarar-ne els aspectes menys nobles i per fer impossible que el poble acudeixi al servei de reclamacions per haver estat víctima d'una feina mal feta i d'un producte en mal estat. Així, no és estrany que només se sigui capaç de celebrar alguns moments històrics tan èpics com fugaços. És el cas de la recent celebració de la manifestació de l'Onze de Setembre del 1977 a Barcelona. Ja està bé celebrar els moments més fantàstics, però què passa amb els moments en què es van prendre les decisions que finalment van ser decisives per al futur del nostre país? I és que no s'ha de perdre de vista que aquest recurs a l'èpica popular té dos efectes fulminants: un, amagar les febleses polítiques inconcessables; i dos, presentar l'actual societat catalana com si fóssim una colla d'inconseqüents amb allò a què havien aspirat, pel fet de mantenir al poder els que han gestionat la ratera on vam entrar amb tanta ingenuïtat. Sí: la transició va ser la manifestació de l'Onze de Setembre, però també va ser la remor de sabres, el tot o res de la mo-

de contenció per aturar qualsevol plantejament, per dir-ho ràpidament, pancatalanista. El fet demostren, però, que al País Valencià li va tocar la pitjor part. Què sabem del cert del que va pactar Tarradellas amb Suárez en aquella seva primera trobada a Madrid el 27 de juny de 1977? No res, però el Reial decret llei de restabliment de la Generalitat de Catalunya de 29 de setembre de 1977 posa de manifest, d'entrada, una gran mentida que encara ara circula en virtut del que deia la disposició final segona: “Queda derogada la llei de la Prefectura de l'Estat de vuit d'abril de mil nou-cents trenta-vuit”, s'hi deia, i amb això s'ha volgut fer creure que la instauració de la nova Generalitat empeltava amb la mateixa institució de l'època republicana. No era així, i la nova Generalitat tenia, de fet, el mateix caràcter, per bé que s'organitzava de manera diferent; una ma-

nera que prendria el Consell del País Valencià, presidit pel socialista Josep Lluís Albiñana, després de la promulgació del Reial decret llei de 17 de març de 1978. Totes dues esdevenien, a l'espera de l'aprovació de la Constitució, meres mancomunitats provincials.

Així doncs, la meua opinió és que encara no estem en condicions d'explicar el gir que van prendre els processos estatutaris de Catalunya i el País Valencià després de les dues grans manifestacions de 1977. Ens cal saber moltes més coses, sobretot per poder comprendre l'actitud del PSOE i del PCE, més enllà de les proclames, en relació amb l'autonomisme, la coincidència entre l'entesa Suárez-Tarradellas i l'arribada al País Valencià de Fernando Abril Martorell com a ariet de l'anticatalanisme, el canvi de posició del diari *Las Provincias*, etc. Potser aleshores podrem saber per què en les eleccions

narquia, l'acceptació d'unes eleccions sense la legalització d'ERC, i tantes altres renúncies que, ara es pot comprovar, no eren pas secundàries.

Terçerament, de la transició hem heretat els hereus dels que havien manat fins a llavors. És allò que recull aquell acudit que circula per Internet, on un Franco ressuscitat al Valle de los Caídos comprova que l'actual Govern d'Aznar és ple de parentela d'antics ministres, governadors i personatges del règim, amb excepció d'un tal Fraga, que no n'és un fill... sinó el mateix de llavors! Aquesta facècia, certament, té una transcripció objectiva en la constatació de quins interessos econòmics hi havia abans de la transició i dels que hi ha vint-i-cinc anys després, algunes experiències de "pelotazo" socialista a part. Al regne d'Espanya, doncs, la transició no ha canviat gran cosa. I no solament en les elits que governen, sinó en la mentalitat profunda dels espanyols. Per exemple, tot i els esforços de mestre tites que ha fet la Generalitat de Catalunya per treure'ls de la ignorància, l'extensa Espanya profunda segueix sense donar quasi cap indici de vida intel·ligent a l'hora de comprendre i acceptar les realitats nacionals gallega,

basca i catalana. A més, els mitjans de comunicació espanyols, amb poques excepcions, segueixen embarcats en les seves campanyes patriòtiques, ara per un Gibraltar espanyol, ara per un Perejil nacional, ara contra la sobirania del País Basc o de Catalunya. I, per si no ens volem centrar només en la política, es pot fer balanç de la presència de la cultura catalana als canals espanyols de televisió, dels intel·lectuals catalans a les plataformes espanyoles d'opinió o de la presència de la literatura o la música catalana als catàlegs de les editorials en llengua castellana i de les discogràfiques espanyoles. Si fins i tot el mesurat Baltasar Porcel ha denunciat aquest menyspreu espanyol per la cultura catalana, jo ja no cal que aportï cap altra prova.

Finalment, i en quart lloc, la transició ens ha deixat molta feina per fer. Des del meu punt de vista, el que no podem esperar ni demanar és que ens restin coses de la transició en si mateixa. Vull dir que no és raonable que en quedi, per exemple, l'esperit unitari que existia abans d'haver-hi hagut confrontacions electorals serioses. Ni ara pot mantenir-se el context que feia sortir alguns centenars de milers de persones al carrer. Especial-

ment, des del punt de vista generacional, ja no som els mateixos i, per tant, ja no tenim la mateixa societat del 1977, de manera que no és raonable esperar que ara es respongui segons una experiència que ja és residual. Encara és més: quan sovint el catalanisme se segueix expressant a la defensiva, com si encara fóssim a la transició o abans i tot, simplement el que aconseguim és accelerar la seva desaparició, ni que sigui sense voler-ho.

Ho repeteixo: l'herència de la transició, com passa amb els difunts a les famílies pobres, només ens ha deixat deutes per pagar, i ara ens cal treballar el doble. D'una banda, ara n'hem de pagar les exèquies, això sí, bo i fent justícia a la seva memòria. De l'altra, hem de tornar-nos a arremangar i anar preparant la segona transició cap a la sobirania. Perquè, vint-i-cinc anys després, amb un país interiorment diferent i unes noves condicions exteriors, hem de pensar diferent el nostre futur. Ras i curt: ens hem de pensar d'una altra manera, perquè no podem viure de la mala herència de la transició del franquisme a la primera democràcia.

Salvador Cardús i Ros
Universitat Autònoma de Barcelona

A l'esquerra, convocatòria de la manifestació del 9 d'octubre de 1977 a València. L'assistència a les concentracions de València i de Barcelona va ser massiva. La premsa se'n va fer ressò.

generals de 1979 la UCD es va posar a frec de les esquerres valencianes (tot i que l'antic PSPV havia estat xuclat, com el PSP, pel PSOE) o bé aconseguirem d'esbrinar com va anar la negociació d'uns estatuts d'autonomia que van ser redactats, no ho oblidem, amb una majoria d'esquerres cada vegada més sucursalitzada i que, al País Valencià, va representar, després del 23-F, l'abandó per part dels socialistes de l'objectiu d'accedir a l'autonomia per la via de l'article 151 de la Constitució per abonar la del 143. Quan puguem accedir a la informació de veritat que ara no tenim, ens estalviarem les explicacions esotèriques que alguns dels protagonistes ens han deixat escrites i deixarem de viure dins de la bombolla irreal de l'autosatisfacció.

Agustí Colomines i Companys
Universitat de Barcelona